

MISLI ZNALCA: John Donald Hughes

POVIJEST OKOLIŠA DAJE NOVE PERSPEKTIVE ZA TRADICIONALNE INTERESE POVJESNICARA!

Razgovarao: **Goran Đurđević**

Doajen svjetske povijesti okoliša John Donald Hughes profesor je emeritus na Sveučilištu u Denveru. Trenutačno živi u Princetonu u New Jerseyu. Autor je niza zapaženih knjiga: *Panov mukotrpan rad: okolišni problemi starih Grka i Rimljana* (Baltimore, 1994.), *Ekologija sjevernoameričkih Indijanaca* (El Paso, 1996.), *Svjetska povijest okoliša: promjenjiva uloga čovječanstva u zajednici života* (London-New York, 2001), *Sredozemlje: povijest okoliša* (Santa Barbara, 2005), *Što je povijest okoliša* (Cambridge, 2006.) te urednik zbornika *Lice zemlje: okoliš i svjetska povijest* (New York-London, 2000). Jedan je od osnivača Američkog društva za povijest okoliša (ASEH) i Europskog društva za povijest okoliša (ESEH). Bio je osnivač i urednik časopisa *Environmental Review*, nekadašnjega službenog časopisa ASEH-a. Dobitnik je Distinguished Service Award ASEH-a za posebne zasluge. Povodom hrvatskog izdanja njegove knjige *Što je povijest okoliša* (Zagreb, 2011.), uspjeli smo stupiti u kontakt s autorom i postaviti mu nekoliko pitanja o toj, dosta nepoznatoj disciplini kod nas.

Što je povijest okoliša?

Povijest okoliša je učenje o evoluciji ljudskih odnosa prema prirodi. Kao disciplina, povijest okoliša odgovora na pitanje koliko su ljudska društva bila u interakciji s prirodnim okolišem tijekom vremena. Kao metoda, koristi se ekološka analiza za razumijevanje ljudske povijesti. Povjesničari okoliša prepoznaju načine u kojima su živi i neživi sustavi utjecali na ljudske poslove. Također se opisuju promjene u prirodnom okolišu uzrokovane ljudskom djelatnošću. Povjesničari okoliša pokušavaju prikazati ideje ljudi o svijetu kojeg nazivaju „prirodom“.

Vezano uz ime, smatrate li da je bolje nazvati disciplinu povijest okoliša (environmental history) ili ekohistorija (ecohistory) ili nešto drugo? Zašto?

Povijest okoliša (environmental history) danas je prihvaćen kao naziv discipline. Kada smo započeli s organizacijom prije 35 godina, predlagao sam ekohistorija (ecohistory), no to je bilo odbijeno pod izgovorom da zvuči „premoderno“. Ekološki je pokret tada bio u usponu i moji su kolege željeli napraviti jasnu razliku jer smo mi akademska zajednica, a ne odvjetnička grupa. Druga je mogućnost bila ekološka povijest (ecological history), što je dobro ime, ali u engleskom jeziku zvuči poput prirodnih znanstvenih disciplina, a ne primarno povijesnih disciplina. Trebamo imati ime koje uključuje obje komponente (prirodu i kulturu) koje su uključene u našu disciplinu.

Kako ste počeli s radom na povijesti okoliša?

Odrastao sam u Kaliforniji i kao dijete jako sam volio biti izvan kuće u prirodi, a posebno sam zavolio mjesta poput Sequoije i Yosemitea. Ujak mi je bio arhitekt prostora (okoliša ?) i radio

je u kalifornijskim državnim parkovima te me nagovarao da studiram šumarstvo. Čitao sam Henryja Thoreaua, Georgea Perkinsa Marsha, Johna Muira i Libertyja Hydea Baileyja. Ljetima sam radio kao rendžer u Nacionalnim šumama u Willametteu, zatim u Yosemiteu i Nacionalnom parku Grand Canyonu. Moj diplomski rad je iz biologije (botanička genetika), a doktorat iz povijesti. Pomislio sam kako bi trebao postojati način za povezivanje ovih dviju kombinacija. Tijekom 1976. godine dok sam predavao na Sveučilištu u Denveru, upoznao sam se s nekoliko kolega s različitih sveučilišta koji su imali iste interese kao i ja, te smo osnovali društvo i pokrenuli časopis.

Zašto je povijest okoliša važna?

Povijest okoliša može dati nove mogućnosti i perspektive za tradicionalne interese povjesničara: rat, diplomaciju, politiku, ekonomiju te otkriva odnose između tih pitanja i fizičkog svijeta. Priroda se ne uklapa jednostavno u gospodarstvo, ona je sama gospodarstvo koje obuhvaća sve ljudske napore i bez koje su ti naponi ništavni. Povijest koja ne uzme u obzir prirodni okoliš je nepotpuna. Povjesničari bi trebali učiniti više nego samo odražavati dominantne vrijednosti svojih zajednica. Njihova je dužnost da postavljaju suvremena pitanja i zadatke pri proučavanju prošlosti.

Što mislite o povijesti okoliša danas?

Struka povijesti treba nove perspektive kao što je povijest okoliša, ako želi ostati intelektualno živa, te biti zanimljiva studentima i cjelokupnoj javnosti koji su njeni potrošači i pokrovitelji. Srećom, struka je otvorila svoja događanja i časopise pristupu koji izaziva stare metode i dobila je mudrost. Ideje povijesti okoliša dale su novu dimenziju pisanja u drugim disciplinama povijesti. Pitanje „Što je povijest okoliša?“ danas je filozofsko istraživanje među povjesničarima pa umjesto dosade imamo izazov koji čak i ako da konačan odgovor nije manje težak.

Pisali ste o drevnim civilizacijama i okolišu. Možete li nam reći razlike u odnosu prema okolišu između Grka, Rimljana i naroda Bliskog istoka?

Svi drevni narodi započeli su s mitsko – vjerskim stavovima prema okolišu, ali to je promijenjeno u skladu s njihovim životnim potrebama i razvojem gospodarskog sustava kojeg su razvili. Grci su obilježeni time što je puno njihovih filozofa moglo razumjeti prirodu razumom. Neki su ih rimski filozofi pratili, ali većina Rimljana bila je pragmatična.

Što su Rimljani mislili o okolišu? Jesu li imali strah od prirode ili su vjerovali u prirodu (primjerice da je sama priroda božanstvo), ili su željeli pokoriti prirodu?

U svom pragmatičnom pogledu, Rimljani su prepoznali kako prirodom manipuliraju bogovi pa su se sporazumjeli s njima i prinosili im žrtve kako bi dobili što žele. Kasnije se bogovi i dalje štiju, ali Rimljani radije koriste prirodne resurse za dobivanje bogatstva i moći. Objektivno, oni tretiraju prirodu u mnogočemu kao osvojenu provinciju.

Rimska država (republika i carstvo) postojala je više od 1000 godina. U početku su Rimljani bili mnogobošci, a zatim su postali kršćani. Što znamo o odnosu kršćanskog Rima i okoliša?

Kršćani, kao i Židovi prije, te muslimani kasnije, smatraju okoliš kao kreaciju Boga, čija je providnost nastavila upravljati svime. Bog je stavio okoliš u ljudske ruke, ali se nije odrekao moći nad svime. Ljudi su Božji upravitelji. Stoga, Zemlja i sva ljudska bića trebaju biti tretirana u skladu s Božjom voljom. Nažalost, mnogi su kršćani bili zabrinuti oko duhovnog i vječnog, a obezvrjeđivali su materijalno i vremensko, uključujući i okoliš. I da, mnogi su zemljoposjednici, poslovni ljudi i vojnici bili kršćani, no njihovo je kršćanstvo izbljedjelo u formalnosti.

Kakav je bio odnos naroda tijekom seobe naroda (Huni, Germani, Slaveni) prema okolišu?

Ti su ljudi bili ratnici, lovci i poljoprivrednici koji su obožavali bogove prirode i željeli su bogatstvo koje su vidjeli kod stacioniranih i urbaniziranih naroda. U svojoj potrazi za novim zemljištima i vlasništvima napadali su rimska gospodarstva i u velikoj su mjeri usvojili njihov način života. Mnogi od njih su postali kršćani, pripadnici različitih crkava, naselili se i izgradili vlastite crkve. Kako bi uspjeli, iskorištavali su prirodne resurse.

Što planirate u budućnosti?

Imam ideju novog objavljivanja moje knjige „Što je povijest okoliša?“. Nastavljam proučavati nove ideje i pokrete u samoj disciplini. Programi povijesti okoliša pojavljuju se u mnogim dijelovima svijeta i u stalnom su porastu. Volim upoznavati znanstvenike koji su uključeni u konferencije i seminare, te posjetiti njihove odjele, centre i razrede. Znanstvene aktivnosti povjesničara okoliša rastu i nemoguće je sve pratiti. No, pokušat ću. Nastavit ću pisati članke i knjige, te recenzirati radove drugih. Uživam putovati i srećom imam priliku održavati predavanja i prisustvovati konferencijama u mnogim zemljama. Prošle sam jeseni predavao kolegij o povijesti okoliša na Sveučilištu u Pekingu. Iako sam u mirovini, volim predavanja i ugodno mi je družiti se sa studentima i nadam se da ću još imati mogućnosti za to.